

همہ می توانند فراقی باشند

تألیف :

علی شریفی صحی

زہرا حیدری صوفیانی

زیبا استادزادہ

راضیہ عباسپور

طیبہ معاشرتی

عنوان و نام پدیدآور: همه می توانند خلاق باشند/ تالیف علی شریفی صبحی... [و دیگران]: ویراستار انسیه جباری ثانی.

مشخصات نشر: مشهد: انتشارات مناجات، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.: مصور: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۸۲-۹۲-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: تالیف: علی شریفی صبحی، زهرا حیدری صوفیانی، زیبا استازاده، راضیه عباس پور، طیبیه معاشرتی.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: خلاقیت در کودکان

موضوع: Creative ability in children

موضوع: آموزش و پرورش — مشارکت والدین

موضوع: Education — Parent participation

موضوع: والدین و کودک

موضوع: Parent and child

شناسه افزوده: شابک: صبحی علی، ۱۳۵۸ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۵۱۵۹۰/۵

رده بندی دیویی: ۳۷۰/۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۴۵۰۰

نام کتاب: همه می توانند خلاق باشند

تألیف: علی شریفی صبحی

زهرا حیدری صوفیانی، زیبا استازاده، راضیه عباس پور، طیبیه معاشرتی

ناشر: انتشارات مناجات

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: سایان

نوبت چاپ: چاپ اول / زمستان ۹۶

ویراستار: انسیه جباری ثانی

مطراح و صفحه آرا: یاسمن اکبری فرخانی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۸۲-۹۲-۹

مبلغ: ۱۲/۰۰۰ تومان

تلفن تماس بخش کتاب: ۰۹۱۵ ۸۰۱ ۴۵۵۶

مشهد: حدفاصل میدان راه آهن و چهارراه شهداء - نیش چهارراه زرتینه
تلفن های تماس: ۰۵۱ ۳۲۲ ۲۰ ۷۱۹ - ۰۹۳۵ ۵۲۵ ۳۷۶۶

Email: haghani.print@gmail.com

آفرینندگی و یا خلاقیت، مهم ترین و اساسی ترین قابلیت و توانایی انسان است که از آن به عنوان بنیادی ترین عامل ایجاد ارزشها در انسان یاد می شود و در همه ابعاد و جوانب زندگی وی نقشی حیاتی ایفا میکند. خلاقیت و نوآوری از والاترین ویژگی های انسان است که آثار آن را می توان بوضوح در تمامی تمدنها و دستاوردهای بشری پیدا کرد. با این وجود با پرورش خلاقیت در کودکان می توان اولین گامهای شکوفایی آنان را در جامعه بدرستی برداشت. کودکان با فعالیتهای حسی و حرکتی شان به طور طبیعی خلاق هستند. ولی آرام آرام که رشد می کنند، کنجکاوی زمان کودکی آنها به بوته فراموشی سپرده شده، از دست می رود. مطالعات نشان داده است که امکان افزایش هوش خلاقانه در کودکان، در سنین پایین تر به ویژه در هفت سال اول زندگی، وجود داشته است و این دوره جزء تاثیر گذارترین دورانی است که بر آن والدین و معلمان می توانند خلاقیت بالقوه کودک را گسترش دهند و باعث ایجاد تفکر انتقادی، مبتنی بر نوآوری و موفقیت های تحصیلی و حرفه ای گردند. روانشناسان باور دارند همه بچه ها دارای مقادیر عظیمی از خلاقیت بالقوه و تفکرات خلاق هستند، که معمولا این ظرفیت با دست والدین، که نیست خیر هم دارند، منکوب می شود. همچنان که ما می توانیم هوشبهر خود را با مطالعه و تمرینات علمی افزایش دهیم، و با این تفکر که خلاقیت آموختنی است، کودکان هم توانایی آن را دارند که خلاقیتشان را افزایش دهند. خلاقیت را به راحتی می توان در کودکان کاشت و پرورش داد. دلیل این مدعا در کودکان برگرفته از خلاقیت های زیاد و روز افزون آنها، رتجارب رشدی است که گاهی والدین را نیز از نوع عملکرد و رفتار آنها متعجب می کند. وقتی که بچه ها را تشویق می کنیم که به جای بیان عقایدشان تقلید کرده و از نظرات دیگران استفاده نکنند، تفکر خلاق آنان را نابود می کنیم. گاهی اوقات هم به جای روشهای حل مسئله، یک جواب، ارائه دهیم و به جای پرسیدن سوالات باز، سوالات بسته و پیشنهادی را می پرسیم و به جای بازخورد کار تنها به نمره اکتفا می کنیم. خیلی ها معتقدند که هنرمندان، با کودکی خویش رابطه محسوسی دارند که همین امر باعث می شود که تفکر خلاق شان را همیشه همراه داشته

باشند. کودکان، به خاطر محدودیت های کمتری که برای حل یک مسأله در نظر می گیرند، به ذات خلاق آدمی نزدیک ترند. از آنجا که هیچ کس نیست که بهره ای از خلاقیت نبرده باشد می توان خلاقیت را از کودکی پرورش داد تا بتوان از ارزشها و خوبی های آن در آینده به درستی استفاده کرد. با این حال، برای ورود به دنیای زیبای خلاقیت، قبل از هر چیز ما باید باور کنیم که انسان ها خلاق هستند و این خلاقیت در آنها دارای میزان متفاوتی است.

تعریف خلاقیت

خلاقیت به توان استعدادی قدرتمند در نهاد آدمی از همان دوران کودکی وجود دارد. به قول رابرتز (۱۹۷۰) آدمی ذاتا خلاق متولد می شود. با این حال خلاقیت در مراحل ابتدایی زندگی تکامل یافته نیست و به همین دلیل نیاز به توجه، هدایت و تربیت دارد (پیرخانقی، ۱۳۷۹). خلاقیت را می توان به معنی «خلق» است که به معنی آفریدن بکار رفته است. در لغت نامه دهخدا، خلاق به معنی خلق کردن و به وجود آوردن است و خلاق شخصی است که دارای عقاید نو و ابتکاری باشد. خلاقیت مجموعه ای از توانایی ها و ویژگیهای افراد است که موجب پیدایش و تقویت تفکر خلاق می شود. به نظر وایزبرگ خلاقیت زمانی شکل می گیرد که فرد راه حل تازه ای برای مسئله ای که با آن روبه روبرو شده به کار ببرد (حسینی، ۱۳۸۰). گیورکی در تعریف خلاقیت آن را نگاه متفاوت به مسئله ها، ایده هایی می داند که سایر مردم نیز آن پدیده ها را می نگرند. (اسدی، ۱۳۸۹).

مولفه های خلاقیت

خلاقیت را باید ترکیبی ذهنی از عناصر و اجزایی دانست که بین آنها عامل و ارتباط برقرار است. (پیرخانقی، ۱۳۸۷)

مولفه های خلاقیت را به سه دسته شناختی، انگیزشی و شخصیتی تقسیم می کنند.

۱- مولفه های شناختی خلاقیت: هوش سیالی، انعطاف پذیری، ابتکار، بسط، ترکیب،

تحلیل.

۲- مولفه های انگیزشی خلاقیت: انگیزه ها و عاطفه

۳- مولفه های شخصیتی خلاقیت: اعتماد به نفس، اراده مستقل، پذیرش خطر،

عوامل موثر بر خلاقیت

از عوامل تاثیرگذار در فرایند خلاقیت می توان به مواد، وسایل، محیط محرک، تشویق و عامل زمان و ایجاد فرصتهای کسب معلومات اشاره کرد. در بحث نیازهای روانشناختی نیز آزادی و تفکر مثبت، تاثیر بسزایی در رشد آینده کودک دارند. اگر والدین می خواهند کودکانشان در بزرگی، افرادی خلاق و نابغه باشند لازم است به کودکانشان اجازه دهند برای تجربه کردن احساس آزادی کنند و بدون ارزیابی و قضاوت کردن نسبت به ایجاد تفکرات مثبت تلاش نمایند.

آموزش خلاقیت

روش های نوین برای آموزش خلاقیت وجود دارد که براساس مؤلفه های بیان شده در تقسیم بندی نایب فرایند یادگیرند. جهت آشنایی بیشتر با این روشها برای هر کدام توضیح مختصری ارائه شده است.

۱. بارش فکری ۲. چک لیست ۳. ترتیب ۴. انطباق ۵. حذف کردن ۶. فهرست صفات
۷. ارتباط اجباری ۸. بدیعه پردازی ۹. تصویر سازی ۱۰. تشبیه ۱۱. تخیل ۱۲. فعالیت های خلاقانه ۱۳. اسکمپر ۱۴. نام گذاری ۱۵. بسط دادن ۱۶. ابتکار ۱۷. فهرست سوالات ۱۸. قالب شکنی ۱۹. تکمیل تصاویر خلاقانه

۱. بارش فکری: این روش یورش فکری یا تحریک فکری میزن نام دارد. موضوعی در این روش مطرح می گردد و افراد بدون نگرانی از هرگونه قضاوت رایج، به ایده های خود می پردازند.

۲. ارتباط اجباری: ایجاد رابطه اجباری بین دو یا چند فکر که معمولاً هیچ ارتباطی با هم ندارند، باعث می شود مفهوم تازه ای از این ارتباط ایجاد شود.

۳. انطباق: به این تکنیک، تکنیک الهام گیری نیز می گویند. یعنی برای طراحی و ساخت یک وسیله، از پیرامون خود کمک می گیریم. (ساخت هلیکوپتر با اقتباس از دو سنجاقک).

۴. فهرست صفات: در این روش به جای آنکه به موضوع یا مسأله‌ای به صورت کلی توجه شود، آن را به اجزای کوچکتری تقسیم کرده و هر جز جداگانه مورد بررسی قرار گرفته و در مورد آن بارش فکری انجام می‌گیرد.

۵. تصویرسازی: بارزترین مهارت یک ذهن خلاق تولید ایده‌های فراوان است. تمرین تصویرسازی این موقعیت را ایجاد می‌کند.

۶. نام‌گذاری: انتخاب نام برای یک اثر مثل داستان، تصویر و... و پرورش توانایی یافتن ایده‌های بکر و تقویت مهارت افکار.

۷. مس‌بی: توانایی ذهنی در خلق ایده‌های فراوان برای یک موضوع و پیدا کردن جواب‌های متعدد.

۸. تشبیه: ایجاد یک ربطی جدید و گشودن زاویه‌ای تازه برای یک ایده یا یک موضوع. این کار باعث گسترده شدن دامنه معنا و مفهوم ایده می‌شود.

۹. قالب شکنی: یکی از سهم‌ترین موانع خلاقیت، قالبهای فکری و ذهنی کلیشه‌ای است که ذهن به آنها عادت کرده است.

۱۰. بدیعه پردازی: شکستن سد قواعد معلوم و ایجاد راه حل‌های جدید برای حل مسائل می‌باشد. در این روش زمینه‌های ذهنی قبلی می‌شکند و در رابطه با راههای اندیشیدن جدید نسبت به موضوع فکر و بررسی می‌شود.

۱۱. اسکمپر: این تکنیک که سؤالات ایده برانگیز نیز نامیده می‌شود، مجموعه‌ای از سؤالات است که به فرد کمک می‌کند تا موضوع و مسئله مورد نظر خود را از زوایای مختلف مورد بررسی قرار داده و به ایده‌های جدیدی دست یابد که در شرایط معمول تصور این ایده‌ها دور از ذهن به نظر می‌آیند.

۱۲. بسط: در این روش با توجه به جزئیات به گسترش اندیشه پرداخته می‌شود، که با تکمیل جزئیات می‌توان طرح پیچیده‌ای ساخت.

۱۳. فعالیت‌های خلاقانه: شامل فعالیت‌ها و طرح‌های مختلف برانگیخته از ذهن خلاق کودک می‌باشد.

۱۵. حذف کردن: روشی برای تغییر یک موضوع و تولید ایده‌های جدید است. یک حرکت خلاقانه می‌تواند این باشد که با حذف عنصر و یا قسمتی از ایده‌ی مذکور، آن را به ایده‌ی دیگری تبدیل نماییم.

۱۶- تکمیل تصاویر خلاقانه: در این تکنیک خطوطی بدون مفهوم خاصی کشیده می‌شود و کودک، خلاقانه با افکار خودش آن را تکمیل می‌کند.

۱۷- روش فهرست سوالات: در این روش فهرستی از سوالات مختلف تهیه می‌شود تا موجب برانگیختن قدرت تفکر و تصور فرد شود. سوالات، آن‌گونه تنظیم می‌شوند که ایده برانگیز باشد.

۱۸- تکمیل جملات نامکمل: بازی یا تمرین تکمیل جملات نامکمل می‌تواند به این صورت باشد که جمله‌ای نیمه‌گفته یا نوشته می‌شود و از کودک یا فرد خواسته می‌شود با میل خود ادامه‌ی آنرا تمام کند. در این تکمیل جمله است که خلاقیت او باید خود را نشان دهد.

۱۹- ابتکار: در بسیاری موارد، ابتکار به خلاقیت خیلی خیلی نزدیک می‌شود. بدین ترتیب، نمی‌توانیم راهی را که بر طبق عادت، فکر خنثی می‌کند و یا مکرراً اتفاق می‌افتد ابتکاری ارزیابی کنیم. ولی در بسیاری موارد، راه‌هایی که به قدرت ارائه می‌گردد نشانه یک جهش فکری بوده و دارای قوت خلاقیت است و تلقی که از به عنوان تفکر موجه است. جامعه برای پیشرفت و توسعه نیاز به کودکان با انگیزه، کنج‌آر و خلاق دارد. ما باید محیط و فضا را برای کودکان، جذاب و جرقه برانگیز کنیم و از آنجا که ذهن بزرگ برای پرشدن نیست بلکه آتشی برای افروختن است، بیش از پیش باید به آن پرداخت. این کتاب فرصت‌های متناسب و ایده‌آل در جهت کسب مهارت‌های زندگی و خلاقیت را در اختیار کودکان قرار می‌دهد.

